

Unutulmakta Olan Kùltür Deęerlerimizden İmece Kùltürü: Tirebolu Bada/Özlu Köyü Örneği

Yrd. Doç. Dr. Nazım KURUCA*

Özet

Giresun ve havalisi coğrafi bakımından oldukça engebeli olup bu coğrafyada insanlar için hayat şartları çok zordur. Bu zorlukları aşabilmek için yöre insanı millî kùltür değerlerinin yöresel yansıması kabul edilen “imece kùltürünü” hayatına uygulamıştır. İmece denen sosyal yardımlaşma, aynı zamanda bölgede aileler arasındaki kùltürel bağı da kuvvetlendirmektedir. İmece uygulamasını iktisadî, sosyal, dinî ve kùltürel hayatın nerede ise her yerinde görmek mümkündür.

Tirebolu ilçesinin en eski köylerinden biri olan Bada/Özlu köyü Türk kùltür unsurlarının canlı ve coşkulu yaşandığı bir yurt köşesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi kayıtlara göre yörenin Türk iskânına açılması ilk Türk fetihlerine kadar gitmektedir. Kaynaklarda idarî birim olarak nâhiye diye ifade edilen Bada köyüne ait tarihi bilgiler oldukça zengindir.

Doğu Karadeniz bölgesinin her türlü kùltürel özelliğini bulduğumuz köyde, özellikle yöre insanının sosyal yardımlaşması oldukça dikkat çekicidir. Bu yardımlaşmaya yöredeki engebeli arazisinin de etken olduğunu söylemek gerekir. İmeceler nerede ise bütün köy ahalesinin katılmasıyla icra edilmektedir. Kurulan imeceler bazen mahalle adıyla da anılmakta olup genellikle aile adlarıyla ifade edilmektedir. İmeceler bir tesadüfler silsilesi olarak değil, bir nizam ve intizam uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Tirebolu, Bada, İmece, Kùltür.

* Giresun Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Öğretim Üyesi

Giriş

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma kimi toplumlarda en üst seviyede iken kimilerinde ise yok denecek kadar azdır, bu toplumların zaman içinde oluşturdukları kendi öz kültürleri ile ilgilidir (Yazılıtaş, 2002:164). Bilinen Türk kültür tarihi üzerinde yapılan incelemelerde ise Türk toplumunun sosyal yardımlaşmaya büyük önem verdiğini göstermektedir. Hatta bu sosyal yardımlaşmaların bir sistematik üzerine yürütülebilmesi için de bu işleri yürütmek üzere bazı müesseselerin bina edildiğini dahi görebiliriz. Özellikle vakıfların kuruluş gayelerinden birisi de sosyal yardımlaşmayı bütün toplum kesimlerine yayabilmektir. Devlet, yapmak istediği fakat şartların zorladığı iktisadî ve içtimâî uygulamaları vakıflar kanalıyla hayata geçirmektedir. Caferoğlu, imece âdetinin bütün Türkler arasında eski çağlardan beri başvurulan bir yardımlaşma usulü olduğunu belirtmektedir (Eren, 1974: 548). Erol Güngör'e göre, bir toplumun ayakta kalması için ortak davranış kalıpları geliştirmesi ve bu kalıplara süreklilik kazandırması gerekmektedir. Çünkü örf ve adetler, bir diğer deyişle ahlâkî normlar, bir toplumun temelini oluşturan ihtiyaçları beslemektedir (Güngör, 2010: 93-95). Güngör kültürü, toplumun hayatî sorunlarını çözmek amacıyla tecrübe edilen ve uzun yıllar içinde standartlaşan yöntem ve araçların bir bütünü olarak tanımlamıştır (Güngör, 2006: 76). Halk kültürü, insanların ve insan topluluklarının kültürel kimliklerinin ana kaynaklarından bir bölümünü oluştururken, öte yandan da tüm insanlığın paylaştığı ortak bir mirastır. Bu mirasın kökleri yerel tarihlerin ve doğal çevrelerin derinliklerine uzanır. Halk kültürü, kültürel çeşitliliğin korunması için gerekli temel öğelerden biridir. Sözlü kültür, insanların belleğinin bütün toplumlarda yaşamasının ön koşuludur. Ancak böylelikle uygarlıklar kültürü korunabilir. Kültürel miras, yaşam verdiği kültürel çeşitlilik gibi, sürdürülebilir kalkınma ve barışın garantisidir (Artun, 2005: 313; Karakaş, 2006:244).

Cumhuriyet döneminde köylerdeki iktisadî ve sosyal faaliyetlerin daha sağlıklı ve canlı yürütülebilmesi için bir takım uygulamaların hayata geçirildiği görülmektedir. Bu dönemdeki faaliyetlerin merkezine köylerin alınması bir tesadüf değildi. Toplumun ihtiyaç duyduğu her şey nerede ise köylerden sağlanıyordu. 1930'lar Türkiye'sinde, halkın aşığı yukarı %80'inin köylerde yaşadığı düşünülecek olursa, halk kelimesinin aslında köylü kelimesine karşılık geldiği ileri sürülebilir. Rejimin yurt çapında

yayılması için gerekli rota, köylerden geçmektedir. Köyde siyasi rejime uygun yeni insanın, ideal cumhuriyet köylüsünün yetiştirilmesine yönelik bir eğitimin gerçekleşmesi, bu açıdan büyük önem taşımaktaydı. 1930'ların başında gelişen bu iki olayın ardından, hem tarımsal üretimi daha verimli kılacak tekniklerin köylüye öğretilmesi, hem de köylünün yani halkın, rejimle eklemlenmesini sağlayacak bir tedbir arayışına girilmiş ve eğitim yoluyla, o günün Türkiye'sini meşgul eden bu iki sorunun birden çözülebileceği düşünülmüştür (Erdem, 2008:192).

Kırsal kesimin içinde bulunduğu nüfus ve okullaşma oranı kayıtlara şu şekilde yansımaktadır. 1935 yılı istatistiklerine göre, nüfus 16 milyon idi; bu nüfusun 14 milyonu yani % 82'si köylerde yaşıyordu. Ne var ki, köyde yaşayan bu nüfusun okuryazar oranı, erkeklerde % 17, kadınlarda % 4,2, ortalama %10,5 idi. Kimi bölgelerde bu oran % 1'e kadar düşüyordu (Çelik, 2010: 121). Köy Enstitülerinde yetiştirilen yeni tip köy öğretmenler zirai bilgilere sahip, genel bilgileri ile mesleki seviyeleri üstün ve her yönüyle köye yararlı insanlar olarak mezun oluyordu. Bu yetilere sahip öğretmenleri ve bunların yanı sıra köye gerekli diğer iş unsurlarını yetiştirmeye hazırlanırken köylerin genel durumlarını, sağlık ve ekonomik şartlarını, içinde buldukları doğanın koşullarını, halkını, meşgul oldukları işleri ve bu işleri yapmak için kullandıkları tekniği göz önünde bulunduruluyorlardı (Çelik, 2010:116). Bu bağlamda, eğitim kursları aracılığıyla Cumhuriyet yönetiminin, köyü hem teknik hem de sosyal anlamda yeniden yapılandırmayı ve toptan kalkındırmayı hedeflediğini söylemek mümkündür. Nitekim resmi olarak 1940 yılında faaliyete geçen Köy Enstitüleri, bu projenin daha kapsamlı ve planlı bir uygulamasıdır. Köy, köy formunda korunacaktır, ama bu köy eski köy olmayacaktır. Köylü, köylü olarak kalacaktır, ama bu köylü de eski köylü olmayacaktır. Eğitmenin öncülüğünde, köy ve köylü bir nebze de olsa kalkındırılacaktır. Bu işi 1940 yılından itibaren köy enstitülerinden mezun olan köy öğretmenleri daha da ileriye götüreceklerdir. Mevcut haliyle yönetici elitin beklentilerini karşılamaktan uzak olan köy ve köylü, ideal köye ve bu köyün modern tarım tekniklerini kullanarak daha bol ürün alan, medeniyetin nimetlerinden faydalanan ve cumhuriyet rejimine bağlı, ideal köylüye dönüştürülecektir (Erdem, 2008:196).

Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü köylerde en büyük sıkıntı işgücü ihtiyacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Köy ahali bu ihtiyacını yardımlaşma kurumunu harekete geçirerek çözüme kavuşturmuştur. Bu yardımlaşmada etken olan en temel

unsur ise köylünün sahip olduğu kültür değerleridir. Burada yardımlaşmayı zorunlu kılan hiçbir kanunî yaptırımı görmek mümkün değildir. Genellikle ailede tarla işlerini yapacak sayıda insan gücünün bulunmaması, sürenin kısa olması, ürünün zamanında ekilip biçilmesi zorunluluğu, beraber çalışmadan duyulan haz derecesinin yüksek olması ve bazı tarla işlerinin tek bir aile tarafından yapılmasının olasılık dışı olması gibi nedenler, bu tür işlerde yardımlaşmayı zorlamaktadır. Bu yardımlaşmada genellikle iyi anlaşılan aileler veya akrabalar birbirlerine karşılıklı yardımda bulunarak işin zamanında, kısa sürede bitmesini olası kılmaktadır. Bazen bazı ailelerin, ailedeki insan sayısının fazla olmasından dolayı, sevdikleri ailelere, akrabalarına veya yardıma gerek duyan ailelere karşılık beklemeksizin yardım ettiği de görülmektedir (Türk, 1990:495).

İş bitirilene kadar bu yardımlaşma sürdürülür. Bu yardımlaşma biçiminde, muhtar ve ihtiyar heyeti tüm köylüyü köy odasına toplayarak yapılacak işi önerir. Herkesin parasal ve işgücü olarak ne kadar yardımda bulunabileceğini belirler. İmece usulü yardımlaşmada herkes eskiden eşit oranda işgücü ve parasal yardımda bulunurdu (Türk, 1990: 501). Köy hayırları ve geniş coğrafyalara yayılmış adları sıralanan bu uygulamalar, takvime bağlı, geniş katılımlı ve eski geleneksel uygulamalardan mülhem olmaları gibi bazı benzerlikler gösterirler. Köyler arasında belirli bir sıra dâhilinde düzenleniyor olmaları, köy hayırlarını benzerlerinden farklı kılan ince bir ayrıntıdır. İleride değinileceği üzere bu ayrıntı, uygulamaların farklılığından değil, en eski örneklerin özünü değiştirmiş bir şekilde yaşatmasından kaynaklanmaktadır (Erol, 2004:112).

Bir köy oluşturmak için belli bir yere toplanıp oturan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerinin varlığı yeterli değildir. Çünkü bu konuda belirleyici unsur, aile sayısı veya ekilen arazi miktarı değildir. Asıl tayin edici olan, tarım temelli bir yerleşimin devamlılığıdır. Tahrir Emîni bu yüzden yerleşimin mezarlığı, su kaynağı ve güvenilir yerel tanıklarca doğrulanabilecek sabit sınırları olmadığını sorar, soruşturur. Çoğu zaman evliyadan birinin medfun oluşu, köyün varlığının kesintisiz sürüp gittiğinin kanıtı sayılır (İnalçık, 2002: 222). Osmanlı köylüsü için sınırlar çok önemliydi. O nedenle sınırlar yerel *Kadı* veya yardımcılarında biri tarafından belirlenirdi. Bunlar gerekli yerlere gidip, güvenilir kişilerden (bilirkişi) durumu yerinde soruşturup, köy sınırını saptayan bir belge düzenlerlerdi. Sultan da *Kadının* bu belgesi temelinde “*sınırname*” denilen bir başka belge çıkarırdı (İnalçık, 2002: 224).

Osmanlı köylerinde veya şehirlerinde yerel halkın yönetime katıldığı bilinmektedir. Osmanlı'nın prototipi olan Selçuklularda ise her köyün bir kethüdası vardı. Köy gençleri bu kethüdaya tabi bir “gençlik ocağı” teşkil etmekteydiler. İşte bu Selçuklu teşkilatı Osmanlılarda da devam etmiştir. Bunun yanında köylerde imamlar idari etkinliğe sahiptiler. Halk teşkilatı ise köy kethüdasının yönetimindeki “*yiğitbaşılar*”dan oluşmaktaydı (Sarıcaoğlu, 2001: 67). Köylerde bugünkü anlamda muhtarlıkların kurulmasına ise Tanzimat'tan hemen önce başlanmıştı (Saydam, 1999: 134). 1829 yılında ilk olarak İstanbul mahallelerinde muhtarlık örgütünün kurulması kararlaştırılmıştı (Sarıcaoğlu, 2001: 67). Bu uygulamaya daha sonra ülke genelinde devam edilmiştir. O dönemde muhtar, bir anlamda resmi gücün temsilcisiydi (Saydam, 1999: 134).

Türk Kültüründe İmece Kavramı

Türk kültür coğrafyasında imece ve benzeri sosyal yardımlaşma kurumlarına ait tabirlere sıkça tesadüf etmek mümkündür. Caferoğlu imeceyi “Birçok kimsenin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi” şeklinde ifade etmektedir (Caferoğlu, 1946: 330). Giresun'da imece tabiri diğer yerlerden farklı olarak da kullanılmaktadır. Giresun'da imece “bir zaman mefhumunu da ifade eder ve sabah kahvaltısı ile öğle arasındaki zamana rastlar” biçiminde ifade edilmektedir (Eren, 1974:546).

Türkçe imece kelimesinin yasalarımızda da geçtiğini biliyoruz. 442 sayılı Köy Kanunu'nda, köylerde birçok işlerin imece yoluyla yapıldığı belirtilmiştir. Bu yasanın 15. Maddesinde toplu bir yargı vardır: “Köy işlerinin birçoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır.” 13. Maddede “köylünün mecburî işleri” arasında “köy halkından askerde bulunanların ve bakacağı olmayan, öksüzlerin tarlalarını, bağ ve bahçelerini (imece) yoluyla sürüp ekmek, harmanlarını kaldırmak” işi de vardır. 44. Madde de ilginçtir. Bu maddenin 1. Fıkrasında “İhtiyar meclisi köylüye ait işleri konuşur ve hangi işlerin köylü tarafından kendileri çalışarak doğrudan doğruya ve hangi işler para ile veya ırgat ile görülebileceğine karar verir.” Bu fıkranın sonunda ise köy ahalisinin imece ile çalışarak yapacağı işler, köylünün çift ve çubuğu ile uğraşamadıkları boş zamanlara bırakılır (Eren, 1974:456).

Umumun yardımı ve elbirliğiyle yapılan iş. Tek başına başarılması mümkün olmayan veya zamana mütevakıf olan bir işi anında ve bir hamlede çıkarmak için yapılan

yardımlaşma ve elbirliği. Parasız iş gören yardımcı ırgat. İşçi gündelikçi. Bu imece tanımlarının yanında imece anlamı taşıyan ve yerine kullanılan kelimeler de vardır. Rize ve çevresinde “eğrat” kelimesi imece ile aynı anlama gelmektedir ve çoğunlukla onun yerine kullanılmaktadır. Denizli ve Samsun çevresinde bu kelime “eğret”, “belirli bir zaman için başkasından alınan, ödünç para biçimini almıştır. Konya ve çevresinde “höbük” kelimesi de imece yerine kullanılmaktadır. Orta Anadolu’da Kırşehir, Kayseri, Ankara ve Yozgat yöresinde bu kelime “höbül” biçimi ile kullanılmaktadır (Kaderli, 2008: 94). Ülkemizin muhtelif yerlerinde de imece faaliyetlerine ait zaman uygulamasını görmekteyiz. Çanakkale ve havalisindeki imecelerin genellikle her yıl Mayıs ve Haziran aylarının Pazar günlerinde yapıldığını, Nisan ayının son haftasında da bu uygulamaların görüldüğünü ifade edilmektedir (Tekin, 2007: 91).

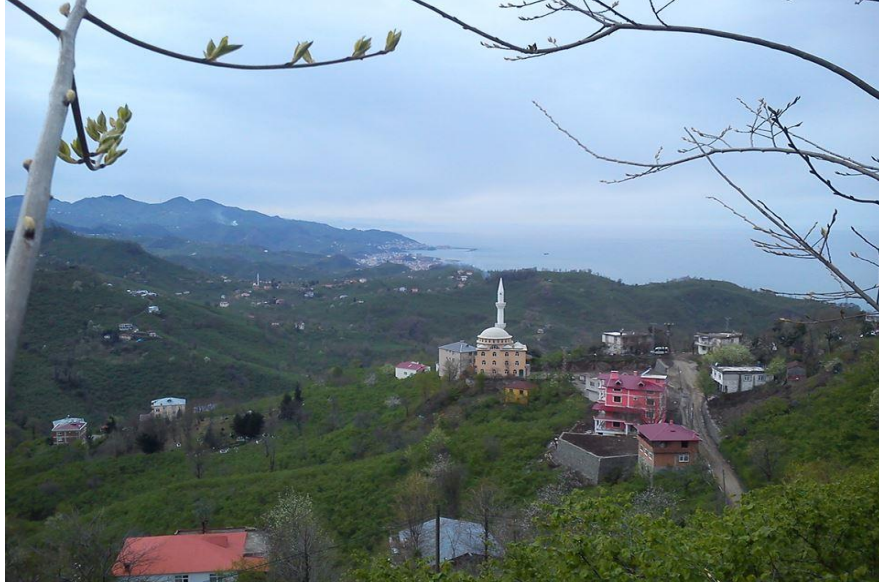
Giresun ve Havalisinde İmece

Giresun ve havalisinde iktisadî, sosyal ve kültürel faaliyetlerin çoğunluğu imece usulüyle sürdürülmektedir. Çalışma sahası olarak seçtiğimiz Tirebolu’nun eski adı Bada yeni adı Özlü olan köyündeki imece faaliyetlerinin iktisadî, sosyal, kültürel hayat içinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Köy ahalisi, içinde yaşadığı arazinin şartlarının da göz önüne almak suretiyle işbirliğine gitmektedir.

Bada köyünde imece faaliyetleri de yöredeki tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle iç içe olup bu faaliyetlerle doğru orantılı olarak sürdürülmektedir. İmecenin ne zaman kurulacağına yetişen ürüne ve bakımı yapılan hayvanların durumuna göre karar verilmektedir. Bada köyünde imece mısır ekimi ile Mart ayında başlar ve döküm ayı olan Ekim ayına kadar devam eder. Yörede yetiştirilen ürünlerin belli bir zaman aralığında hasat edilmesi gerektiğinden bir nevi zamana karşı yarış yapılmaktadır. Zamanında hasat edilmeyen ürün önemli bir servet kaybına da zemin hazırlamaktadır. Fındık başta olmak üzere yörede imece ile hasat edilen ürünler üzüm, dut, elma, mısır gibi ürünler zamanında hasat edilmez ise bozulmaya, çürümeye başlar ki bu da servet kaybına yol açabilmektedir. Fındıkkabuklu ve dayanıklı bir meyve olmasına rağmen zamanında hasat edilmediği takdirde çotanağından çıkıp tane haline gelmekte ve hasat edilmesi oldukça zorlaşmaktadır.

Bada/Özlü Köyü'nün Tarihçesi

Bada/ Özlü¹ Giresun ilinin Tirebolu ilçesine bağlı gelişmiş ve büyük bir köydür. Günümüzde yaklaşık 300 hanesi bulunan köyün yerleşim yeri, Tirebolu'ya 3 kilometre mesafededir. Köyde her türlü sosyal imkânın olması yanında okullaşma oranı da oldukça yüksektir. Köy nüfusuna kayıtlı birçok ilim ve sanat adamının varlığı bilinmektedir. Köyün en eski sakinleri olarak Hancıoğulları ile Abbasoğlu ailelerinin olduğu ifade edilmektedir (KK:1).

Fotoğraf I: Bada/Özlü Köyü

Giresun'un Türk yurdu haline gelmesinde büyük katkısı bulunan Çepnilerden kalma yer isimlerine bugün şehrin her tarafında rastlanabilir. Aynı şekilde günümüzde Çepni ya da ondan türetilmiş aile adlarını taşıyanlar halen yörede varlığını devam ettirmektedir (Tellioglu, 2015:266).

Giresun ve havalisini iskâna açan Çepni Türklerinin yörenin feth edilmesindeki önemi bilinmektedir. Yörenin tarihi hakkındaki en sağlıklı bilgilere 1486 yılı Trabzon vilayetine ait tahrir kayıtlarından ulaşmaktayız. Bu kayıtlara göre Bada köyünde 43 hâne, 7 muaf, 10 müselleme ve 3 kişiöğulları olmak üzere nüfus sayımı yapılmıştır (Sümer, 1992: 56).

1515 yılına ait kayıtlarda Bada köyü 17 hâne, 6 caba, 1 mücerret, 2 zemin kayıtlı olup köyün toplam hâsılatı ise 1008 akçe olarak görülmektedir. Aynı kayıtlarda bu köye ait

¹ Işıksoluğu, Müberra Kuruca, **Geçmişten Günümüze Tirebolu ve Bada (Özlü) Köyü (Geçmiş, Kültürü, Yaşamı ve Dil Özellikleri)**, Gökçe Ofset Matbaacılık, Ankara 2009.

Toğrul kilisesi ekinliği olup buranın geliri de 300 akçedir. Bada'ya bağlı Boşçalı köyünde ise 11 hâne, 2 caba, 2 zemin kaydının yanında, toplam 796 akçelik bir gelir kayıtlıdır (Sümer, 1992:92).

Selçuklu hâkimiyetinde bölgeye yerleşen Oğuz boylarının hatıraları, Giresun'un çeşitli kesimlerinde bugüne kadar yaşamaktadır. Yüreğir boyundan isim alan İregür (Karademir) ve Kabaköy (Gürköy), Bayındır boyundan Payundur, Karaevli boyundan Küçük Karalı ve Büyük Karalı, Çavuldur boyundan Çandır, Yazgur boyundan Uzgur, Uzkara köyleri bunlara birer örnektir (Telliöğlü, 2015: 262-263).

Bada köyüne ait 16. yüzyıl sonlarındaki tahrir kayıtlarında köyün nahiye olduğuna dair bilgilere tesadüf edilmektedir. *“1583 yılında Kürtün, kaza karşılığında Yağlıdere (Kürtün) nahiyesi adı ile anılmaktadır. Bu tarihte Kürtün (Yağlıdere) kazası, Kürtün, Yağlıdere, Alahnas, Üreğir, Bayramoğlu, Bada ve Harşit nahiyelerinden teşekkül etmekte idi. Ayrıca aynı defterde “kasaba-i Tirebolu” kaydının da bulunduğu görülmektedir”* (Bostan, 2002: 46).

Fotoğraf II: Bada/Özlü Köyü

Bada/Özlü Köyünde İktisadi ve Sosyal Hayat

Tarihî kayıtlara göre, yöre konar-göçer Türkmenleri tarafından iskân edildikten sonra burada tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin merkezi durumuna gelmiştir. Yörede hayvancılık faaliyetleri yakın zamana kadar devam ettirilmiş olmasına rağmen bu

faaliyetler günümüzde oldukça azalmıştır. Giresun ve havalisinde olduğu gibi Bada köyünde de karabaş ve karagöz cinsi koyunların yanında yerli melez olan ineklerin beslendiği görülmektedir. Kış aylarında köylerdeki bahçelerde bakılan bu hayvan sürüleri yaz mevsimi geldiğinde başta Kazıkbeli olmak üzere yöredeki yaylalara gidilerek otlatılmaktadır. Yörede her köyün bir otlakının bulunduğu bilinmekte olup ülkemizdeki idarî değişiklikler neticesinde bazı köylerin otlakları Kazıkbeli yaylasında olduğu gibi Gümüşhane ili sınırları içinde kalmıştır. Koyun kırkma imecesi de genellikle bu yaylalarda yapılmaktadır (KK:2).

Giresun ve havalisinde kaliteli tombul fındık üretim merkezleri arasında bulunan Bada köyünde diğer fındık çeşitlerinin de az miktarda üretildiği görülmektedir. Bunun yanında köyde oldukça zengin meyve ve sebze çeşitlerinin üretiminin de yapıldığı bilinmektedir. Özellikle sinap elması, armut, erik, ceviz, kestane, töngel, kızılıcak, bezelye, karalâhana, ısırgan, mısır yöre insanının önemli yiyecekleri arasındadır (KK:3).

Bada Köyü ve Çevresinde İmece

Köyün geçim kaynağında tarım ve hayvancılık öne palana çıktığı için yöredeki imece uygulamasının kaynağında da tarım ve hayvancılık yatmaktadır. Yörede bunun dışında dini ve sosyal hayata dair uygulamalarda imecelerin sıklıkla kurulduğu görülmektedir. Bada köyündeki imcenin bölgedeki diğer imecelere büyük bir benzerlik gösterdiğini de ifade etmek gerekir. İmece uygulaması bir tesadüf değil bir planlamanın sonucunda uygulanmaktadır. İmecenin nerede ve kimin işi için kurulacağı köyün saygın bir kişisi tarafından ilan edilir. İmeceye hangi aileden kaç kişinin katılacağı bunların kadın mı erkek mi oldukları imece öncesi tespit edilir ve hazırlıklar ona göre yapılır. Özellikle yemek ve tatlı yapımı için kurulan imecelerin ağırlıklı olarak kadınlardan meydana geldiği görülmektedir. İmecelere kendi bağı bahçesi olmayanlar da günlük adıyla katılıp kendilerine ek bir gelir temin edebilirlerdi. İmecenin hangi saatte nerede kurulacağı bu organizasyonda imeceye kimin öncülük edeceği daha önceden belirlenmektedir (KK:1).

İmece aynı zamanda yörenin en güzel sanat eserlerinin seslendirildiği bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. İmecelerde kemençeciler imecenin tam ortasında durup, yöre havalalarını çalarak imeceye heyecan katmaktadır. İmeceler bir nevi sevdalılarının da

buluşma yeri gibidir. Kemeñçeciler bunu bildikleri için bu gençlerin üzerinde hareketle türkülerini dillendirirler (KK:2).

İmecelerin kurulması bir zamana bağlıdır ki bu zamanı ürünlerin ekimi ve hasat zamanı tayin etmektedir. Mısır imecesi, fındık imecesi, üzüm imecesi, meyve kurutma imecesi, koyun kırkma imecesi gibi imeceler zamana göre kurulmaktadır. Yine bahçelere gübre taşıma, odun kesem, odun taşıma, bahçe kırkma, dut dökme, pekmez yapma, yol yapını, köprü yapını, değirmen işletilmesi gibi işlerin de imece yoluyla yapıldığını görmekteyiz.

İktisadî Hayata Dair İmece

Tirebolu'ya bağlı köylerde iktisadî hayatın kaynağında tarım ve hayvancılık vardır. Tarım, büyük bir oranda fındık üretimine dayanmaktadır. Yöredeki fındık arazisinin engebeli olması fındık ürünü için yapılan işlemlerde makine kullanımını zorlaştırmaktadır. Bu zorluğun bir nebze olsun giderilmesi noktasında ise yöre insanı işlerini imece usulüyle yapmaktadır. Ancak son yıllarda bu imece usulünden vazgeçilerek daha çok fındık toplama işi bölge dışından gelen "ırgat" sayesinde sürdürülmektedir. Fındık üretimine ait imece ya da ırgat uygulaması yılın belli zamanlarında yapılmakta olup bu genellikle Temmuz ayı sonu ile Eylül ayı başlarına kadar devam etmektedir. Temmuz ayında fındık bahçelerinin yabancı otlardan temizlenmesi ve bahçenin fındık hasadı için uygun hale getirilmesi çalışmaları yapılmaktadır. Ağustos ayı ile birlikte ise fındık hasadı başlamakta ve yaklaşık bir ay kadar sürmektedir. Daha sonra hasat edilen fındıklar imeceler kurularak kabuğundan çıkarılıp harmanlarda kurutulmaktadır. Bu faaliyetler Ekim ayı başlarına kadar devam etmektedir. Fındık soyma işleri yakın zamana kadar devam etmekte olup, fındık soyma makinesi/patoz kullanılmaya başlandıktan sonra bu imecelerden vazgeçilmiştir (KK:1). Bada köyünde imece yoluyla yapılan başka bir faaliyette mısır ürünü ile ilgilidir. Mısır ekiminden toplanmasına kadar olan bütün faaliyetler imece ile yapılmaktadır. Mısır ekimi sırasında aynı zamanda musikinin kullanılması imece faaliyetlerinin bir ritüel üzere yapıldığının göstergesi olmalıdır. Yine mısırın toplanması, kabuğundan ayrılması gibi işler sürekli imece ile yapılmaktadır. Özellikle mısırın koçanından ayrılması işi de irili ufaklı birçok imece grupları tarafından yapılmaktadır. Koçan halindeki mısırın

fırınlanması köyde varlıklı kimselerin sahip olduğu fırınlarda gerçekleşmektedir. Mısırın fırınlanması yardımlaşma yoluyla ve sıra ile yapılmaktadır (KK:4).

Fotograf III: Mısır Kazma İmececi

Günümüzde sayısı oldukça azalmış olan koyun üretimine ait uygulamaların da imece ile yapıldığı ifade edilmektedir. İmece sahibinin koyunlarının kırılması, damgalanması gibi işler imece ile yapılmaktadır. Köyde iş yoğunluğunun olduğu aylarda sürüler birleştirilerek mezra denilen yerlere götürülüp birlikte bakılmaktadır. Bu da aynı şekilde imece uygulamasının başka bir örneği olarak görülmektedir. Yine köyde sürüsü az olan ya da sadece eğlencelik adıyla birkaç kuzu bakan köylü özellikle yayla zamanı büyük sürüsü olan komşularının sürülerine bu baktığı kuzuları katarak yaylaya göndermektedir. Yörede bu uygulamaya “koyun katma” adı verilmektedir. Bu bakım karşılığında koyun ya da kuzunun yününü ve sütünü bakan kimseye bırakmak suretiyle ona maddî katkı da sağlamaktadır (KK:3).

Fotoğraf IV: Koyun Kırkma İmecesı

Eski zamanlarda özellikle köyün ortaklaşa kullandığı değirmenlerin bakımı ve tamiri, camilerin tamiri ve bakımı başta olmak üzere; mezarlıkların bakımı, okulların tamiri ve bakımı, köy yollarının tamiri ve bakımı hep imece usulü ile yapılmaktadır. Köy yollarının yapımı için *“her evden bir er kişi, yoksa bir hatun kişi o da yoksa çalışan bir işçinin günlük ihtiyacı karşılansın”* diye bir uygulamanın da olduğunu görmekteyiz. Bada köyü sınırlarında bulunan derelere yapılan köprülerin tamamı imece ile yapılmış köprülerdir. Derelerdeki bu köprüler, üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına ve yöredeki sel felaketlerine rağmen günümüzde sapasağlam durmaktadır.

Fotoğraf V: İmece Yemeđi

Yöreye ait dut ve kokulu üzümün toplanması ve bunlardan pekmez yapılması da yine imece ile yapılan bir faaliyet olarak görülmektedir. Bu ürünlerin dökülmesi, bir yerde toplanıp şırasını çıkarılması ve kaynatılması uzun bir zaman istemektedir. Köy insanı bu süre içinde işbirliği yaparak toplanan ürünler bozulmadan kaynatılmasını sağlamaktadır. Üzüm eğer zamanında hasat edilmez ise bozulmaya, kuşlar ve arılar tarafından yenilmeye, çürümeye başlar ki bu da önemli miktarda servet kaybına sebep olabilmektedir.

Dinî Hayata Dair İmece

Bada köyü ve çevresinde dinî günler için günler öncesinden başlayan hazırlıklar dikkat çekicidir. Özellikle bayramlarda gelecek olan misafirlere ve ev halkına yöresel tatlılar, börekler, yöresel yemekler yöre kadınları tarafından imece ile yapılmaktadır. Yine cenazesini olan evlere yöre insanı tarafından her türlü yardım yapılmaktadır. Cenaze evinin ihtiyacı olan yemekler komşular tarafından yapılarak gelen misafirlere ikram edilmektedir. Yörede imece ile yapılan yemeklerin başında yöreye has findıklı burma tatlısı ile yine yöreye has karalâhana sarması gelmektedir. Yufka böreği, mısır unu helvasının yapımı özel yetenek ve bilgi istemektedir.

Bayram günü köyün meydanına kurulan salıncaklarda köyün çocukları sallanırken gençler de bu meydana gelerek bayramlaşmaktadır. Birbirini seven gençlerin köyde kurulan bu bayram yeri nadir buluşma yerlerinden birisidir.

Kültürel Hayata Dair İmece

Düğün ve asker uğurlamalarında yöre köylerinde işbirliğinin en güzel örneklerinden birisi olan imece uygulamasını görmek mümkündür. Düğünü olacak evin nerede ise her işi yöre insanının imcesiyle yapılmaktadır. Kız isteme ile başlayan düğün süreci içinde birçok kültürel uygulamanın varlığını görmekteyiz. Kız istemeye köyün en saygın ve sözü dinlenen kişisiyle gidilmesi gerekir. Yine kız isteme olumlu neticelenmiş ise silah atılarak bu sevincin ilanı gerçekleştirilir. Kız istemeden, yeni kurulan evin eşyalarının alınmasına kadar hep bir yardımlaşma ve dayanışma sergilenir. Düğünlerimizde yardımlaşma ve dayanışmanın bir örneği olan “sağdıçlık” ve

“yengelik” müessesesi vardır. Düğün geleneklerimizin birisi de verilen ziyafetler ile davetlilerin ve fakir fukaranın karnını doyurup hayır dualarının alınmasıdır (Yazılıtaş, 2002:167). Düğün için çağrılacak olan kimselerin sosyo-ekonomik durumu da bu davetler sırasında dikkate alınır. Bu gibi kimselere davetiye ile birlikte bir horoz da gönderilir. Bu davranış o kimseye verilen değerın göstergesi olarak kabul edilir. Bu kimse düğün sırasında her türlü cömertliğı gösterir bir nevi düğünün programlanmasını bu kimse saplar. Düğün hediyesi olarak herkesten daha fazla ve değerli hediye takar. Bu arada seçilen bir kişi evlenecek olan gençlerin ne gibi ihtiyaçlarının olduğunu ve bu ihtiyaçları köy ahalisinin katkılarıyla giderir. Köy ahalisi ekonomik gücüne göre bu çalışmaya katkı sağlar. Düğün ihtiyacı da diğer uygulamalarda olduğu gibi imece yoluyla sağlanmış olur.

Sonuç

Türk kültürünün vazgeçilmez unsurları arasında yer alan sosyal yardımlaşma ve onun etrafında meydana gelen uygulamalar her türlü kültürel bozulmaya rağmen günümüzde de devam ettirilmektedir. Giresun ve çevresinin coğrafi şartları yöre insanı için oldukça zor şartlara sahip olsa da yöre insanı bu zorlukları kendi pratik uygulamalarıyla çözüme kavuşturmaktadır. Bu pratik çözümlerden en önemlisi ise yöredeki imece uygulamasıdır. İmece kültürü sadece bir iktisadi faaliyet olmayıp, aynı zamanda kültürel değerler bakımından da önemli faydaları bünyesinde barındırmaktadır.

Giresun ilinin Tirebolu ilçesine bağlı en eski köylerden birisi olan Bada köyündeki, sosyal yardımlaşma uygulamalarını diğer Türk yurtlarındaki uygulamalardan farklı görmemek gerekir. Buradaki uygulamalar üzerinde arazi şartlarının çıkardığı zorluk ve yöredeki yerleşim şeklinin dağımlılığının etkili olduğu görülmektedir.

İmece uygulamasının en dikkat çeken özelliğı ise bu uygulamada milli kültürümüze ait sosyal yardımlaşmanın en güzel örneklerinin veriliyor olmasıdır. Köyde yaşayan ve yardıma muhtaç yaşlıların iş göremez olmaları imece uygulaması sayesinde unutturulmak istenmektedir. İmeceye genellikle köydeki yaşlıların işlerinin öncelikle görülmesiyle başlatılmakta ve bu sayede onların yalnızlıkları unutturulmaktadır.

İmece sayesinde yöre insanı güçlerini birleştirmekte, ortak işlerini kolaylıkla yerine getirmektedirler. İmece uygulaması bazen imecesi olan ailelerin adlarıyla anılmaktadır. Hangi ailenin işinin imece ile yapılacağı bir sistematik ile tespit edilmekte ve gerekli

görülürse imeceler sıraya konulmaktadır. İmecesini olan aile ekonomik gücü oranınca imecede çalışanların günlük ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur.

İmece günü bir düğün havasında sürdürülmekte ve burada yörenin en güzel musikisine ait örnekler imece sırasında sunulmaktadır. Bazı zamanlar imecenin çalışma ritmini kemeçeci ya da davul zurna çalan kimseler tayin etmektedir. Burada uygulaması yapılan müzik ziyafetine aynı zamanda imece musiki denilmektedir.

İmece sadece gündüz yapılan bir faaliyet değildir. İşin özelliğine göre imeceler sabahlara kadar devam edebilmektedir. Özellikle mısır soyma, fındık soyma, pekmez kaynatma, fırın kurma, tatlı yapma gibi uygulamalardaki imeceler sabaha kadar çalışmaktadır.

Ülkemizde hızla değişen köylerimizdeki kültür mirasımızın aynı hızla kaybolmaya yüz tuttuğu bir gerçektir. Aynı şekilde köylerde yaşanan göçler iktisadi ve sosyal hayat üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Türk kültürünün en belirgin ilham kaynağı olan köylerimizdeki kültürel zenginlikleri muhafaza altına alınmak ve gelecek nesillere taşınmak zorundadır.

Kaynakça

1. Artun, Erman. (1993). “Tekirdağ Âdetlerinden “Bocuk Gecesi ve Sedenka”, **Türk Kültürü Araştırmaları**, Prof. Dr. Şükrü Elçin Armağanı, Y. 29/1-2, Ankara (34-52).
2. Artun, Erman. (2005). **Türk Halkbilimi**, Kitabevi, İstanbul.
3. Bostan, M. Hanefi. (2002). **XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat**, TTK. Yay, Ankara 2002.
4. Caferoğlu, Ahmet. (1946). **Kuzey-Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar**, İstanbul.
5. Çelik, Hacer. (2010). Cumhuriyet Dönemi Sosyo-Kültürel Değişim Üzerinde Türk Aydınının Etkisi (İsmail Hakkı Tonguç Örneği), **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:11, S.18, 2010, (111-124).
6. Erdem, Çiğdem. (2008). “Cumhuriyet Yönetiminin 1930’lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte “Dönüşüm”ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak “Köy Eğitim Kursları”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10/3, (187-200).

7. Eren, Hasan. (1974). “Anadolu’da Toplu Yardımlaşma Gelenekleri İmece”, **Türk Dili**, XXIX, (545-549).
8. Erol, Mehmet. (2004). “Köy Hayırları’nın Yapısal ve İşlevsel Özellikleri Üzerine Bir İnceleme- Gökçalı Köyü Örneği”, **TÜBAR-XVI-/2004-Güz/**, (111-126).
9. Güngör, Erol.(2006). **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.
10. Güngör, Erol. (2010). **Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
11. İnalçık, H. (2002). **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, (Çev.: Halil Berktaş). C.1, İstanbul: Eren Yayıncılık.
12. Kaderli, Zehra. (2008). Deliorman’ın Aydoğdu Köyünde Meci/İmece, **Türkbilig**, (90-112).
13. Karakaş, Ayhan. (2006). “Köy ve Şehir Monografilerinin Halk Kültürünün Korunup Aktarılmasına Katkıları”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.15,S.2, (243-250).
14. Sarıcaoğlu, M. E. (2001). **Mali Tarih Açısından Osmanlı Devletinde Merkez-Taşra İlişkileri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
15. Saydam, A. (1999). **Osmanlı Medeniyeti Tarihi**, Trabzon: Derya Kitabevi.
16. Sümer, Faruk. (1992). **Tirebolu Tarihi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay, İstanbul.
17. Tellioglu, İbrahim. (2015). **Tarih Boyunca Karadeniz**, Serander Yay., Trabzon.
18. Tekin, Mustafa. (2007). Çanakkale Köy Hayırları, **Selçuk İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.24, (85-100).
19. Türk, Hüseyin. (1990). “Güneyevler Köyünde Yardımlaşma Gelenekleri”, **A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.XXXIII, 1-2, Ankara, (493-504).
20. Yazılıtaş, Nihat. (2002). “Türk Toplum Hayatında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmanın Tarihi Temellerine Bir Bakış”, **Nüsha**, Yıl II, S.5 2002. (163-171).

Kaynak Kişiler (KK)

KK	Adı Soyadı	Yaşı	Köyü	Mesleği
----	------------	------	------	---------

KK:1	Mızırıp Kuruca	88	Bada	Çiftçi/Çoban
KK:2	Yaşar Küçük	65	Bada	Emekli Öğr. Gör.
KK:3	Ali Kuruca	47	Bada	Çoban
KK:4	Bahaeddin Tufan	88	Bada	Emekli